

Engelli Bireyler ile Çalışma Değişkeni Bakımından Spor Eğitimlerinde Empatik Eğilim

Ahmet Emre FAKAZLI¹ , Ekrem Levent İLHAN² , Yunus Emre YARAYAN²

¹Şehit Bülent Gider Ortaokulu, KASTAMONU
²Gazi Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, ANKARA

Araştırma Makalesi

Makale ID: 849883

Öz

Bu araştırmanın amacı, engelli bireylerle çalışan ve çalışmayan spor eğitimcilerinin empatik eğilim düzeylerinin incelenmesidir. Araştırmaya resmi ve özel eğitim kurumlarında engelli bireylerle çalışan ve çalışmayan, lisans öğrenimlerini beden eğitimi ve spor öğretmenliği, antrenörlük eğitimi, spor yöneticiliği ve rekreasyon bölümlerinde tamamlamış 68'i erkek ve 34'ü kadın olmak üzere toplam 102 spor öğretmeni gönüllü olarak katılmıştır. Veri toplama aracı olarak Dökmen (1988) tarafından geliştirilen "Empatik Eğilim Ölçeği (EEÖ)" ve araştırmacılar tarafından geliştirilen "Kişisel Bilgi Formu" kullanılmıştır. Verilerin istatistiksel analizi için SPSS 22.0 bilgisayar programı kullanılmıştır. Araştırmada istatistiksel anlamlılık düzeyi $p < 0,05$ olarak dikkate alınmıştır. Verilerin analizinde ölçeğe ait toplam puan dağılımı için çarpıklık ve basıklık değerlerine bakılmış ve dağılımın normal olduğu tespit edilmiştir. Bu sebeple iki grup karşılaştırmalarında fark olup olmadığını belirlemek amacıyla T-Testi, yaş ile ölçek arasındaki ilişkiyi belirlemek için ise Pearson-Korelasyon analizi uygulanmıştır. Elde edilen bulgular sonucunda; engelli bireylerle çalışan ve çalışmayan spor eğitimcilerinin empatik eğilim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık elde edilmiştir ($t=6,296$, $p < 0,05$). Engelli bireylerle çalışan spor eğitimcilerinin empatik eğilim düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Cinsiyet değişkeni ve yaş değişkeni açısından anlamlı bir farklılık elde edilmemiştir. Sonuç olarak; araştırmaya katılan spor eğitimcilerinin engelli bireylerin farklılıklarından etkilenerek diğer bireylerle çalışan spor eğitimcilerine kıyasla daha fazla empatik eğilimler gösterdikleri söylenebilir.

Anahtar Sözcükler: Empati, Empatik eğilim, Özel eğitim, Beden eğitimi, Spor eğitimcileri

Empathic Tendency in Sports Trainers in Terms of Working with Disabled Individuals

Abstract

The main purpose of the study is to identify the empathic tendency level of sports trainers who work with disabled individuals and who do not work with disabled individuals. A total of 102 sports trainers who are employed at governmental schools and private schools voluntarily participated in the current study. The participants, 68 of whom are males and 34 of whom are females, have bachelor's degree at the departments of physical education and sports teaching, coaching, sports management and recreation. The data were collected through "Empathic Tendency Scale (ETS)" developed by Dökmen (1988) and Personal Information Form prepared by the researchers. SPSS 22.0 was used in order to analyse the collected data. In the study, statistical significance point was accepted as $p < 0,05$. For the analysis of the data, coefficient of skewness and coefficient of kurtosis were examined and the normal distribution was found out. T-test was administered in order to see whether there are any significant differences between two groups and Pearson Correlation was administered in order to identify the relationship between the age and the level of empathic tendencies gathered through the scale. According to the results, a significant difference was found between the sports trainers who work with disabled students and who do not work with disabled students ($t=6,296$, $p < 0,05$). It was seen that empathic tendency levels of trainers working with disabled ones were higher than the trainers who do not work with disabled ones. Moreover, no significance difference was found in terms of gender and age. As a result; It can be said that the sports trainers who participated in the study were affected by the differences of the disabled individuals and showed more empathic tendencies compared to the sports trainers working with other individuals.

Keywords: *Empathy, Empathic tendency, Special education, Physical education, Sports trainers*

Giriş

İnsan doğası gereği sosyal bir varlıktır (Yavuzer, 2000) ve sürekli olarak çevresiyle iletişim kurma eğilimi içerisindedir. Bireyin çevresi ile iletişime geçmesi onun mutlu ve sağlıklı bir yaşam sürmesinin yanında kişisel ve sosyal gelişimi açısından da oldukça önemlidir. İnsanlar arasındaki bu iletişimi ve etkileşimi kolaylaştıran, duygu ve düşünce aktarımını daha verimli hale getiren iletişim becerilerinin olduğu bilinmektedir. Sağlıklı bir iletişim için bireyin sahip olması gereken en önemli becerinin empati olduğu söylenebilir.

Literatürde empatinin farklı tanımları olduğu görülmektedir. Rogers empatiyi; bireyin olaylara karşısındaki insanın baktığı açıdan bakarak onun duygu, düşünce ve davranışlarını daha iyi anlayabilmesi, hissetmesi ve bu durumu karşısındakine aktarması olarak tanımlamıştır (aktaran Dökmen, 2002). Empati, bireyin karşısındaki insanın duygularını okuyabilmesi olarak tanımlanır (Yüksek, 2009). Hoffman (2000) ise empatiyi, bireyin karşısındaki kişinin durumuna odaklanarak vermiş olduğu duygusal tepkiler olarak açıklamıştır. Bir başka tanımda ise empati, organizma içerisindeki tutarlı bir süreç olarak görülür ve duyuşsal, bilişsel, fizyolojik ve kinestetik bileşenlerden oluştuğu ifade edilmektedir (Kalliopuska, 1990).

Dökmen (2002) empati kavramını iki başlık halinde ele almıştır. Bunlar; empatik eğilim ve empatik beceridir. Empatik eğilim, daha çok empatinin duygusal yönünü oluşturur ve kişinin günlük yaşamda empati kurma potansiyeliyle ilişkilidir. Empatik

beceri ise kişinin empati kurabilmesi durumudur. Bu durum daha çok karşıdaki kişinin duygu ve düşüncelerinin anlaşıldığının kişiye hissettirilmesiyle ilgilidir. Empati insan ilişkilerinde her alanda etkin ve sağlıklı iletişimin ön şartlarından biridir. Özellikle insanlarla etkileşimin yoğun olduğu mesleklerde empati kavramı ön plana çıkmaktadır. Bu alanlarda mesleki yeterliliğin dışında, insanı anlamaya dair bir yetkinlik de önemlidir (Bilge ve Bilge, 2017). Bu açıdan bakıldığında ilk olarak genel anlamda eğitimciler aklı gelmektedir. Bir eğitimcinin; alanında donanımlı, hoşgörülü, deneyim sahibi olmasının yanında empati kurabilme becerisine sahip olması çok büyük öneme sahiptir (Ören ve Gençdoğan, 1998). Öğretmen, öğrencilerini dinleyerek onun duygu ve düşüncelerini anlamakta, kendini öğrencisinin yerine koyarak geri bildirimlerle empati kurabilmektedir. Bu sayede birey, empatik düşüncenin var olduğu ortamlarda öğrenme sürecini kolaylaştırmakta ve daha verimli hale getirmektedir (Kabapınar, 2015). Empatik anlayışın ön planda tutulduğu eğitim ortamlarında öğrenciler arasındaki iletişim daha kuvvetlidir. Bu durum yüksek özgüvenli ve sosyal anlamda aktif bireylerin yetişmesine katkı sağlar (Balci, 2012). Bu durum engelli bireyler açısından da çok büyük bir önem arz etmektedir.

Dünyada her on çocuktan biri özel eğitime muhtaçtır. Bu anlamda engelli bireyler eğitim ve spor politikalarının dışında tutulamaz (Yetim, 2014). Engelli bireylerin eğitimi göz önünde bulundurulduğunda bu alanda görev yapan eğitmenlerin aileleri anlamaları ve çocukların istek ve ihtiyaçlarına cevap verebilecek yeterliliğe sahip olmaları beklenmektedir. Ek olarak, engelli bireylere eğitim verirken eğitmenlerin kurduğu iletişim eğitimin kalitesi açısından oldukça önemlidir (Aydın ve Karkaç, 2015).

Spor eğitmenleri özelinde, engelli bireylerle çalışmak şüphesiz yüksek seviyede çaba sarf etme ve sorumluluk alma gerektirir (Sural, İlhan ve Esentürk, 2018). Spor eğitmenlerinin özverisi ve doğru iletişim becerilerini kullanmaları, engelli bireylerin topluma aktif bir şekilde dâhil olmalarına zemin hazırlayacaktır. Beden eğitimi ve spor etkinlikleri doğal ortamı içerisinde etkin katılım gösteren bireyleri değişik şekillerde etkiler. Özellikle engelli bireylerin tüm gelişim yönlerini desteklemesinin yanında engellilerin eğitiminde vazgeçilmez bir araç olarak kullanılır (İlhan, 2008; İlhan, 2009).

Engelli bireylerin spor etkinliklerine katılması, onların grup içerisinde engelli olmayan bireylerle iletişim kurmalarına, takdir görmelerini ve kendilerini daha iyi tanımalarını vesile olmaktadır (Yetim, 2014). Bu kapsamda spor eğitmenlerinin engelli bireylerle doğru iletişim kurmaları, tepkilerini göz ardı etmeden onları daha iyi anlayıp yönlendirmeleri kısacası empati kurmaları engelli bireylerin geleceği açısından oldukça önemli olduğu söylenebilir.

Literatür incelendiğinde, farklı alanlara ve değişkenlere göre empatik eğilim ve beceri düzeylerinin farklılık gösterdiği görülmektedir (Aydan ve Karkaç, 2015; Sezen-Balçıkınlı ve Yıldırım, 2011, 2018; Şinforoğlu ve Sezen-Balçıkınlı, 2020; Tekin ve Gülle, 2010; Türkeli ve diğ., 2017). Ancak ulusal anlamda özel eğitim kurumlarında çalışan ve çalışmayan spor eğitmenleri özelinde karşılaştırmalı bir araştırmanın olmadığı görülmektedir. Bu çalışmada spor eğitmeni ifadesi ile kastedilen, lisansını beden eğitimi

spor öğretmenliği bölümü, antrenörlük eğitimi bölümü, spor yöneticiliği bölümü ve rekreasyon bölümünde tamamlamış engelli bireylerle çalışan ve çalışmayan kişilerdir.

Engelli bireylerle çalışan spor eğitmenleri lisans öğrenimleri sırasında genel anlamda engelli bireylerle ilgili dersler almakta ancak bu kurumlarda çalışmalarına yönelik farklı bir eğitim sürecinden geçmemektedirler. Dolayısıyla engelli bireylerle daha öncesinde çalışma deneyimine sahip olmadan bu kurumlarda görev yapmaya başlamaktadırlar. Bu kapsamda, spor eğitmenlerinin zamanla engelli bireylerin duyuşsal, davranışsal ve psikomotor özelliklerinden etkilenebileceği ve diğer meslektaşlarına nazaran daha çok empati kurma eğiliminde olacakları düşünülmektedir. Çünkü empatik eğilim düzeyi yüksek olan bireylerde, hem duygusal yaşantılardan etkilenme ve yardım etme isteği (Stephan ve Finlay, 1999), hem de duyguları anlama ve algılama düzeyi diğer bireylere oranla daha yüksektir (de Wied, Goudena ve Matthys, 2005).

Bu anlamda, spor eğitmenlerinin empati kurma becerilerinden önce empati kurma potansiyellerinin yani empatik eğilim düzeylerinin incelenmesinin araştırmanın amacına hizmet edeceği ve oldukça önemli olduğu düşünülmektedir. Bu araştırmanın amacı; engelli bireylerle çalışan ve çalışmayan spor eğitmenlerinin empatik eğilim düzeylerinin incelenmesidir. Araştırmanın genel amacı doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır;

- Engelli bireyler ile çalışan ve çalışmayan spor eğitmenlerinin empatik eğilim düzeyleri arasında bir farklılık var mıdır?
- Engelli bireyler ile çalışan ve çalışmayan spor eğitmenlerinin empatik eğilim düzeyleri ile cinsiyet değişkeni arasında bir farklılık var mıdır?
- Engelli bireyler ile çalışan ve çalışmayan spor eğitmenlerinin empatik eğilim düzeyleri ile yaş değişkeni arasında bir ilişki var mıdır?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma tarama (betimsel) modelinde desenlenmiştir. Katılımcıların bir konu ya da olay hakkındaki görüşlerinin, yeteneklerinin, becerilerinin, tutumlarının ya da ilgilerinin belirlendiği, diğer araştırmalara kıyasla örneklem sayısının fazla olduğu araştırmalara tarama araştırmaları adı verilmektedir (Büyüköztürk ve diğ. 2009).

Araştırma Grubu

Araştırmaya 2020-2021 eğitim-öğretim yılında resmi ve özel eğitim kurumlarında engelli bireylerle çalışan ve çalışmayan, lisans öğrenimlerini beden eğitimi ve spor öğretmenliği bölümü, antrenörlük eğitimi bölümü, spor yöneticiliği bölümü ve rekreasyon bölümünde tamamlamış 68'i erkek (%66,7), $\bar{X}_{yaş}=33,78\pm 9,07$ ve 34'ü kadın (%33,3) $\bar{X}_{yaş}=34,12\pm 8,52$ olmak üzere toplam 102 spor eğitmeni gönüllü olarak katılmıştır. Katılımcılara ait demografik bilgileri Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Katılımcıların demografik bilgilerinin dağılımı

Grup	Cinsiyet	f	%
Engelli Bireylerle Çalışmayan	Erkek	42	67,7
	Kadın	20	32,3
	Toplam	62	100,0
Engelli Bireylerle Çalışan	Erkek	26	65,0
	Kadın	14	35,0
	Toplam	40	100,0

Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmaya lisans döneminde “Engelliler için Beden Eğitimi ve Spor” ya da “Engellilerde Rekreasyon” dersini almış spor eğitmenleri bu araştırmaya dahil edilmiştir.

Veri Toplama Araçları

Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacılar tarafından tasarlanmış, lisans alanı, cinsiyet, yaş, formasyon eğitimi alıp-almama durumu, engelli bireylerle ilgili eğitim alıp-almama durumu ve engelli bireylerle çalışan spor eğitmenleri için hangi engel grubundan bireylerle çalıştıkları ilişkin katılımcıların demografik bilgilerini içeren 7 soru yer almaktadır.

Empatik Eğilim Ölçeği (EEÖ)

Dökmen, (1988) tarafından geliştirilen EEÖ, bireylerin günlük hayattaki empati kurma potansiyellerini ölçmek amacıyla tasarlanmıştır. Ölçek 5’li likert tipinde kurgulanmıştır. Ölçekte toplam 20 soru bulunmaktadır. Ölçekte bulunan sorulara 1’den (Tamamen Aykırı) 5’e kadar (Tamamen Uygun) puanlar verilmektedir. Ölçekte yer alan 8 soru (3,6,7,8,11,12,13,15) katılımcıların “evet” deme eğilimlerinin önüne geçmek amacıyla tersten yazılmış ve puanlanmıştır. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 100, en düşük puan ise 20’dir. Katılımcının ölçekten almış oldukları puan empatik eğilim düzeyini göstermekte olup, puanın yüksek olması empatik eğilimin düzeyinin yüksek olduğu anlamına gelirken, düşük olması ise empatik eğilim düzeyinin düşük olduğu anlamına gelmektedir.

Ölçeğin geçerlilik güvenilirlik çalışması Dökmen (1988) tarafından 70 kişilik bir gruba uygulanmıştır. Uygulama sonucunda ölçeğin güvenilirliği .82, araştırma grubunun ölçeğin tek ve çift maddelerinden elde ettikleri puanlar arasındaki ölçeği yarılama güvenilirliği .86 son olarak Cronbach Alpha ile hesaplanan güvenilirlik katsayısının ise .72 olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ölçeğin geçerliliği ise .68 olarak bulunmuştur.

Verilerin Toplanması

Araştırmanın ölçme araçları “Kişisel Bilgi Formu” ve “EEÖ” internet ortamına aktarılmıştır. Bu kapsamda katılımcıların ölçeği internet ortamında doldurmalarına olanak

sağlanmıştır. Ölçek katılımcılara elektronik posta ve sosyal medya uygulamaları vasıtasıyla ulaştırılmıştır. Ek olarak, araştırmayla ilgili gerekli açıklamalar ve bilgilendirmeler ölçeğin başlangıç kısmında yazılı olarak ifade edilmiştir.

Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması

Araştırma sonucunda elde edilen verilerin istatistiksel analizinde SPSS 22.0 paket programı kullanılmıştır. Varsayımların kontrolü ve analizlerin uygunluğu için ilk olarak boş verilerin değerlendirilmesi ve normallik testi uygulamaları yapılmıştır. Analizler sonucunda, ölçeği eksik ya da hatalı dolduran 8 katılımcının verileri analiz dışı bırakılmış, 102 katılımcının verileri üzerinden analiz uygulamaları yapılmıştır.

Veri toplama aracına verilen yanıtların iç tutarlılığı Cronbach alpha (α) ile hesaplanmış ve katsayı .85 olarak bulunmuştur. Analiz sürecinde yapılan tüm uygulamalarda istatistiksel anlamlılık düzeyi $p < 0,05$ olarak dikkate alınmıştır. Veri toplama aracına ait toplam puan dağılımı için çarpıklık ve basıklık değerleri incelendiğinde dağılımın normal olduğu gözlemlenmiştir (Kline, 2011). Bu noktada, cinsiyet ve engelli bireylerle çalışan ve çalışmayan spor eğitmenleri arasında fark olup olmadığını belirlemek amacıyla T-Testi, yaş ile ölçek arasındaki ilişkiyi belirlemek için ise Pearson-Korelasyon analizi uygulanmıştır.

Etik Kurul Kararı

Bartın Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Kurulu'nun 30.07.2020 tarihli ve 19 numaralı toplantıda almış olduğu 2020-SBB-0154 protokol numaralı kararı ile araştırmanın etik açıdan uygun olduğuna oy birliği ile karar verilmiştir.

Bulgular

Tablo 2. Engelli bireylerle çalışan ve çalışmayan katılımcıların EEÖ'den almış oldukları puanlara ilişkin t-testi sonuçları

	Grup	N	$\bar{X}$	Ss	f	t	p
Toplam Puan	Çalışan	40	79,100	7,340	5,850	6,296	,000*
	Çalışmayan	62	67,467	10,079			

Tablo 2'de engelli bireylerle çalışan ve çalışmayan katılımcıların EEÖ'den almış oldukları puanlar arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($t=6,296$, $p < 0,05$). Ortalama puanlar karşılaştırıldığında engelli bireylerle çalışan spor eğitmenlerinin empatik eğilim puan ortalamalarının ($\bar{X}=79,100$) çalışmayan spor eğitmenlerine ($\bar{X}=67,647$) oranla daha fazla olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 3. Cinsiyet değişkenine göre engelli bireylerle çalışan ve çalışmayan katılımcıların EEÖ'den almış oldukları puanlara ilişkin t-testi sonuçları

Cinsiyet		N	$\bar{X}$	Ss	f	t	p
Toplam Puan	Erkek	68	72,970	9,627	4,425	1,259	,211
	Kadın	34	70,147	12,550			

Tablo 3'te cinsiyet değişkenine göre katılımcıların EEÖ'den almış oldukları puanlar arasında anlamlı farklılık tespit edilmemiştir ($t=1,259$, $p>0.05$). Bununla birlikte ortalama puanlar karşılaştırıldığında erkek katılımcıların empatik eğilim puan ortalamalarının ($\bar{X}=72,970$) kadın katılımcılara ($\bar{X}=70,147$) oranla daha fazla olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4. Katılımcıların yaş değişkenine göre EEÖ'den almış oldukları puanlara ilişkin pearson-korelasyon analiz sonuçları

	n=102	Empatik Eğilim Toplam
Yaş	r	,126
	p	,207

Tablo 4'te katılımcıların yaş değişkenine göre EEÖ'den almış oldukları puanlar incelendiğinde, pozitif yönde düşük seviyede anlamlı bir ilişki göstermediği tespit edilmiştir ($r=,126$; $p>0.05$).

Tartışma

Araştırma kapsamında, engelli bireylerle çalışan ve çalışmayan spor eğitmenlerinin empatik eğilim düzeylerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya özel ve resmi ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarında görev yapan, 68'i erkek (%66,7) ve 34'ü kadın (%33,3) olmak üzere toplam 102 spor eğitmeni gönüllü olarak katılmıştır.

Araştırma sonucunda, engelli bireylerle çalışan ve çalışmayan spor eğitmenlerinin empatik eğilim seviyeleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Tablo 2). Empatik anlayış ve olumlu düşünce öğretmen olacak bireylerin sahip olması gereken kişilik özelliklerinden birisi olarak görülmektedir (Karahana, 1998). Ancak bu özelliğin çeşitli değişkenlere ve etkenlere göre farklılık gösterebileceği, özellikle engelli bireylerle çalışan öğretmenlerin engelli bireylerin duyuşsal, davranışsal ve psikomotor özelliklerinden etkilenebileceği düşünülmektedir. Nitekim araştırma sonucunda engelli bireylerle çalışan spor eğitmenlerinin empatik eğilim düzeylerinin ($\bar{X}=79,100$) diğer bireylerle çalışan spor eğitmenlerinin empatik eğilim düzeylerinden ($\bar{X}=67,647$) daha yüksek olduğu ve anlamlı bir farklılık gösterdiği ($t=6,296$, $p<0.05$) sonucuna ulaşılmıştır. Ölçekten alınabilecek en yüksek puanın 100 olduğu düşünüldüğünde, engelli bireylerle çalışan spor eğitmenlerinin empatik eğilim düzeylerinin ($\bar{X}=79,100$) yüksek olduğu söylenebilir.

Psikanalitik kuramı benimseyenler empatinin özellikle erken çocukluk döneminde gelişim gösterdiğini savunurken, sosyal öğrenme kuramcıları empatinin çeşitli durumlar ve koşullar içerisinde kazanılacağını savunmuşlardır (Gander ve Gardiner, 1995). Aydın ve Karkaç'ın (2015) özel eğitim kurumlarında görev yapan öğretmenlerin empatik eğilim düzeylerini inceledikleri çalışmalarında, öğretmenlerin empatik eğilim düzeylerinin öğrencilerinin engel durumuna göre farklılık gösterdiği sonucuna ulaşmışlardır. Mevcut araştırmaya benzer olarak, Dökmen (1988) tarafından geliştirilen EEÖ kullanılmış, araştırmaya katılan öğretmenlerin empatik eğilim düzeyi ($\bar{X}=73,000$) olarak hesaplanmıştır. Bu araştırmayla kıyaslandığında mevcut araştırmada engelli bireylerle

çalışan spor eğitmenlerinin empatik eğilim düzeylerinin ($\bar{X}=79,100$) daha yüksek olduğu görülmektedir. Bayram-Sarıkaya ve Özdemir'in (2017) otizmlili bireylerle çalışan öğretmenlerin işe adanmışlık seviyeleri, çocuk sevme ve empatik eğilim seviyeleri arasındaki ilişkiyi inceledikleri araştırmalarında, otizmlili bireylerle çalışan beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin empatik eğilim seviyeleri ile diğer öğretmenlerin empatik eğilim seviyeleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

Gürsel (2006) araştırmasında spor bilimleri fakültesi lisans öğrencilerinin almış oldukları 14 haftalık engelliler için beden eğitimi ve spor dersinin engellilere karşı tutumları üzerindeki etkisini incelemiştir. Araştırma sürecinde çalışma grubu ve kontrol grubu oluşturulmuştur.

Çalışma grubuna ders kapsamında normalinden farklı olarak özel eğitim kurumlarında ders içi uygulamalı eğitimi verilmiştir. Kontrol grubu ise bu dersi almamıştır. Araştırma sonucunda, iki grup arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Dersi alan çalışma grubunun, kontrol grubuna kıyasla engelli bireylere karşı tutumlarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Top (2018) spor bilimleri fakültesinde öğrenim gören lisans öğrencilerinin almış oldukları 14 haftalık özel eğitim dersinin empatik eğilim seviyeleri ve engellilere karşı tutumlarını araştırmıştır. Mevcut araştırmayla benzer olarak Dökmen (1988) tarafından geliştirilen EEÖ kullanılmıştır. Ön test ($\bar{X}=70,86$) ve son test ($\bar{X}=70,88$) puanları arasında özel eğitim dersi uygulamasının öğretmen adaylarının empatik eğilim seviyeleri üzerinde istatistiksel anlamlı bir farklılığa sebep olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Engelli bireylere karşı tutumlarını pozitif yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Beden eğitimi ve spor dersi öğretmen adayları öğrenim süreleri boyunca engelli bireylerle çalışmalarına yönelik uygulamalı bir eğitim almazken, özel eğitim dersiyle birlikte genel anlamda özel eğitimle ilgili temel kavramları tanırlar. Lisans döneminde alınan derslerin tutum yönünden öğretmen adaylarını olumlu etkilediği, ancak teorik eğitimin spor eğitmenleri için mesleki anlamda ve eğitim kalitesi açısından yeterli olmadığı düşünülmektedir.

Bu kapsamda, mevcut araştırmada da görüldüğü gibi mesleğe başladıktan sonra özel eğitim kurumlarında görevlendirilen spor eğitmenlerinin engelli bireylerin farklılıklarından etkilenip diğer meslektaşlarına nazaran daha fazla empatik eğilimler gösterdikleri gözlenmiştir. Bu araştırmada, beden eğitimi ve spor dersi öğretmen adaylarının empatik eğilim ölçeğinden almış oldukları, ön test ($\bar{X}=70,86$) ve son test ($\bar{X}=70,88$) puanları ile mevcut araştırmada engelli bireylerle çalışan spor eğitmenlerinin empatik eğilim ölçeğinden almış oldukları ($\bar{X}=79,100$) puan göz önünde bulundurulduğunda, elde edilen verilerin spor eğitmenlerinin göreve başladıktan sonra engelli bireylerin farklılıklarından etkilenerek empatik eğilim düzeylerinin yükseldiği görüşünü destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

Tablo 3'e bakıldığında cinsiyet değişkenine göre katılımcıların empatik eğilim seviyeleri arasında istatistikler olarak anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ancak erkek katılımcıların empatik eğilim puan ortalamalarının ($\bar{X}=72,970$) kadın katılımcılara ($\bar{X}=70,147$) oranla daha yüksek olduğu görülmüştür.

Bulut ve Düşmez'in (2014) öğretmenlerinin empatik eğilimlerini farklı değişkenler bakımından inceledikleri çalışmalarında elde edilen bulgular mevcut çalışmayla tutarlı sonuçlar vermiştir. Araştırmaya katılan spor eğitmenlerinin cinsiyet değişkenine göre empatik eğilim seviyeleri arasında istatistikler olarak anlamlı bir farklılık bulunmazken, erkeklerin empatik eğilim ölçeğinden almış oldukları puan ortalamasının kadınların empatik eğilim ölçeğinden almış oldukları puan ortalamasından yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tozoğlu, Bayraktar ve Gülbahçe (2016) yaptıkları çalışmada mevcut çalışmayla benzer sonuçlara ulaşmışlardır. Literatür incelendiğinde cinsiyetin empatik eğilim seviyesi üzerinde istatistikler olarak anlamlı bir farklılığa neden olmadığı sonucuna ulaşan araştırmalar vardır (Arslanoğlu ve Mor, 2018; Karaçam ve Pulur, 2016; Mutlu, Şentürk ve Zorba, 2014; Yılmaz ve Akyel, 2008). Kadınlar lehine anlamlı farklılığa neden olduğunu bulan araştırmalarda mevcuttur (Akbulut ve Sağlam, 2010; Aydın ve Karkaç, 2015; Çelik, 2008; Durak ve Vurgun, 2006). Erkeklerin empatik beceri düzeylerinin kadınların empatik beceri düzeyinden daha yüksek olduğunu sonucuna ulaşan araştırmalar da literatürde mevcuttur (Tekin ve Gülle, 2010). Cinsiyet değişkeni açısından bireylerin çalışma alanı ve kişilik özelliklerine göre empatik eğilim düzeyinin farklılaşabileceği söylenebilir.

Araştırma sonucunda yaş değişkeni bakımından katılımcıların empatik eğilim ölçeğinden almış oldukları puan arasında istatistikler olarak anlamlı bir ilişki saptanmamıştır (Tablo 4). Mutlu ve diğ. (2014) üniversitede öğrenim gören tenisçilerin empatik eğilim seviyeleri ve iletişim becerini inceledikleri araştırmalarında, yaş ve empatik eğilim seviyesi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki tespit etmemişlerdir. Türkeli ve diğ. (2017) pedagojik formasyon eğitimi alan beden eğitimi ve spor öğretmen adaylarının empatik eğilim seviyelerini inceledikleri araştırmalarında, araştırmaya katılan öğretmen adaylarının empatik eğilim ölçeğinden almış oldukları puan ortalaması ile yaş değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki tespit etmemişlerdir. Araştırmalar incelendiğinde mevcut çalışmayla tutarlı sonuçlar verdikleri görülmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Engelli bireylerin eğitimi sürecinde beden eğitimi ve spor etkinliklerinin önemi oldukça büyüktür. Bu süreci yöneten spor eğitmenlerinin tutumlarının tüm boyutlarıyla incelenmesi eğitimin kalitesi ve sürecin verimliliği açısından önem arz etmektedir.

Araştırma sonucunda, engelli bireyler ile çalışan spor eğitmenlerinin empatik eğilim düzeylerinin diğer bireylerle çalışan spor eğitmenlerinin empatik eğilim düzeylerinden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılrken, cinsiyet değişkenine ve yaş değişkeni açısından anlamlı bir farklılık elde edilmemiştir.

Araştırma grubundan elde edilen veriler göz önünde bulundurulduğunda, spor eğitmenlerinin lisans eğitimi sürecinde engellilerin eğitimine yönelik farkındalıklarının geliştirilmesi, özel eğitim kurumlarında ders içi uygulama yaparak, farklı türde engel grubundan bireylerle çalışmaları önerilmektedir.

Engelli bireylerle çalışan spor eğitimcilerinin empatik eğilimleri hakkında derinlemesine bilgi elde etmek amacıyla nitel araştırmaların yapılması gelecek araştırmalara önerilmektedir. Son olarak, engelli bireylerle çalışan ve çalışmayan spor eğitimcilerinin empatik eğilim düzeylerinin lisans mezuniyeti değişkenine göre incelenmesi gelecek araştırmalara önerilmektedir.

Yazar Notu

Bu araştırma 07-09 Kasım 2020 tarihleri arasında online olarak düzenlenen 18. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi'nde sözel bildiri olarak sunulmuştur.

Yazışma Adresi (Corresponding Address):
Öğretmen, Ahmet Emre FAKAZLI
Şehit Bülent Gider Ortaokulu, KASTAMONU
ORCID: 0000-0003-1325-6980
E-posta: ahmetemrefakazli@gmail.com

Kaynaklar

1. Akbulut, E. ve Sağlam, H. İ. (2010). Sınıf öğretmenlerinin empatik eğilim düzeylerinin incelenmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7(2), 1067-1083.
2. Arslanoğlu, C. ve Mor, A. (2018). Empathic tendencies of pre-service physical education and sports teachers. *European Journal of Educational Research*, 7(3), 689-694.
3. Aydın, A. ve Karkaç, N. N. (2015). Özel eğitim alanında çalışan öğretmenlerin empatik eğilim düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24, 43-65.
4. Balcı, E. (2012). Sınıf öğretmenlerinin empatik eğilim düzeyleri (Beşiktaş ilçesi örneği) (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
5. Bayram-Sarıkaya, B. ve Özdemir, S. (2017). Otizmlili çocuklarla çalışan öğretmenlerin işe adanmışlık, çocuk sevmeye ve empati eğilimleri arasındaki ilişki. *İstanbul Aydın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(2), 27-48.
6. Bilge, Y. ve Bilge, Y. (2017). Empati eğitim programının empatik eğilim düzeyi üzerindeki etkisinin incelenmesi: Sağlık Meslek Lisesi Örneği. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(52). Doi: <http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2017.1920>
7. Bulut, H. ve Düşmez, İ. (2014). Öğretmenlerin empatik eğilim becerilerinin demografik ve mesleki değişkenler bakımından karşılaştırılması. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5, 105-115.
8. Büyükoztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (3. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
9. Çelik, E. ve Çağdaş, A. (2010). Okul öncesi eğitim öğretmenlerinin empatik eğilimlerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23.
10. de Wied, M., Goudena, P. P. ve Matthys, W. (2005). Empathy in boys with disruptive behavior disorders. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 46(8), 867-880.
11. Dökmen, Ü. (1988). Empatinin yeni bir modele dayanılarak ölçülmesi ve psikodrama ile geliştirilmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 2(1-2), 155-190.
12. Dökmen, Ü. (2002). *İletişim çatışmaları ve empati*. İstanbul: Sistem Yayınları.
13. Durak, F. ve Vurgun, N. (2006). Takım sporları açısından empati ve takım birlikteliği ilişkisi. *Sportmetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 4(2), 73-77.
14. Gander, M. J. ve Gardiner, H. W. (1995). *Çocuk ve ergen gelişimi* (2. Baskı). B. Onur (Ed.), Ankara: İmge.
15. Gürsel, F. (2006). Engelliler için beden eğitimi ve spor dersinin öğrencilerin engellilere yönelik tutumlarına etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31, 67-73.
16. İlhan, E. L. (2008). Eğitilebilir zihinsel engelli çocuklarda beden eğitimi ve sporun sosyalleşme düzeylerine etkisi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 16(1), 315-324.
17. İlhan, E. L. (2009). Zihinsel engelli çocuğu olan anne-babaların çocuklarının özel eğitimleri sürecinde beden eğitimi ve spor etkinliklerine yaklaşımlarının değerlendirilmesi. *Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 3(1).
18. Kabapınar, Y. (2015). *Empatiyle gelişmek empatiyi geliştirmek: çocuk ve empati*. Ankara: Pegem Akademi.
19. Kalliopuska, M. (1990). Self-esteem and empathy as related to participation in the arts or sports activities. In L. Oppenheimer (Ed.), *The Self-Concept* (p. 121-132). Berlin, Heidelberg: Springer.

20. **Karaçam, A. ve Pulur, A.** (2016). Identification the relation between active basketball classification referees' empathetic tendencies and their problem solving abilities. *Universal Journal of Educational Research*, 4(8), 1912-1917.
21. **Karahan, F. T.** (1998). Empatik beceri ve insan doğası anlayışı. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(4), 207-219.
22. **Kline, R. B.** (2011). Principles and practice of structural equation modeling (3rd ed.). New York, NY, US: Guilford Press.
23. **Mutlu, T. O., Şentürk, H. E. ve Zorba, E.** (2014). Üniversite öğrencisi tenisçilerde empatik eğilim ve iletişim becerisi. *International Journal of Science Culture and Sport*, 2(Special Issue 1), 129-137. Doi : 10.14486/IJSCS85.
24. **Ören, N. ve Gençdoğan, B.** (1998, Eylül). Psikolojik danışma ve rehberlik anabilim dalı öğrencilerinin aile ve arkadaşlarından algılanan sosyal destek düzeyleri ile empatik beceriler arasındaki ilişkiler. *VII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi*, Konya.
25. **Sezen-Balçıklanlık, G. ve Yıldırım, İ.** (2011). Profesyonel futbolcuların sportmenlik yönelimleri ve empatik eğilim düzeyleri. *Sportmetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 9(2), 49-56.
26. **Sezen-Balçıklanlık, G. ve Yıldırım, İ.** (2018). Elit salon hokeyi oyuncularında empatik beceri ile prososyal davranışlar arasındaki ilişki. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 23(1), 1-8.
27. **Stephan, W. C. ve Finlay, K.** (1999). The role of empathy in improving intergroup relations. *Journal of Social Issues*, 55(4), 729-747.
28. **Sural, V., İlhan, E. L. ve Esentürk, O. K.** (2018). Özel sporcularla çalışan antrenörlerin iş doyum düzeylerinin incelenmesi. *Eğitim ve Toplum Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 126-137.
29. **Şinforoğlu, T. ve Balçıklanlık, G. S.** (2020). Investigating the empathic skills of physical education teachers. *Acta Educationis Generalis*, 10(1), 58-67.
30. **Tekin, M. ve Güllü, M.** (2010). Analysis of empathic artifice level of teacher candidates who study in the school of physical education and sport. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 2, 1987-1992.
31. **Top, E.** (2018). 14 Haftalık özel eğitim dersi uygulamasının üniversite öğrencilerinin empatik eğilim ve engellilere yönelik tutumlarına etkisi. *Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi*, 9(3), 174-183. DOI:10.17155/Omuspd.416474.
32. **Tozoğlu, E., Bayraktar, G., ve Gülbahçe, Ö.** (2016). The investigation of empathic tendencies of UEFA classification football coaches. *International Journal of Sport Culture and Science*, 4(3), 267-276. Doi : 10.14486/IntJSCS502.
33. **Türkeli, A., Hazar, Z., Tekkurşun-Demir, G. ve Namli, S.** (2017). Beden eğitimi ve spor alanında pedagojik formasyon alan öğrencilerin empatik eğilim düzeylerinin incelenmesi. *Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 2(4), 12-19.
34. **Yavuzer, H.** (2000). *Çocuk Psikolojisi*. Ankara: Yargıcı Matbaası.
35. **Yetim, A.** (2014, Mayıs). Engelliler sporuna sosyolojik yaklaşım. *2. Uluslararası Engellilerde Beden Eğitimi ve Spor Kongresi*, 3-9.
36. **Yılmaz, İ. ve Akyel, Y.** (2008). Beden eğitimi öğretmen adaylarının empatik eğilim düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(3), 27-33.
37. **Yüksel, A.** (2009). The relationship between empathy, self-concept and family functioning among 5th grade elementary. *Pamukkale University Journal of Education Faculty*, 1(25) 153-165.